

Studieturer

I dette nummeret av FOKO-nytt har vi gleden av å presentere tre grupper som har vært på studietur med støtte av FOKO. Fengselsbibliotekarene reiste til Nederland, Klosterskogen vgs. reiste til Tyskland og Østerrike, mens Stømsø vgs. avd. Drammen fengsel tok med seg verksbetjenter og reiste på tur til Kristiansand. Les alle rapportene her i FOKO-nytt.

se side 4-8

FOKO-nytt (22) 3/2004

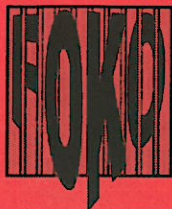

EPEA-NEWS

side 18

FOKO-SEMINARET 2004

side 10

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

EUROPEAN
PRISON
EDUCATION
ASSOCIATION

Lederens hjørne

Hei igjen, og til dere som var på Sørmarka: Takk for sist!

Høsten er over, nok et positivt FOKO-seminar er vel i havn og vinteren er i anmarsj. Onsdag 17/11 falt den første snøen i Oslo. Samme dag fortalte forsker Siv Nystrøm fra sosialstyrelsen i Sverige, på konferansen «Fra fengsel til frihet» i Bergen, at man kan få tilbake en 10-15 kr per investerte krone i oppfølgingsarbeide. Dessverre var ikke våre styrende politikere på tilhørerbenken. For da kunne de vel ikke vedtatt et statsbudsjett som fører til en reell nedgang i opplæring innenfor kriminalomsorgen og til oppfølgingsarbeid ved løslatelse. Vi hadde håpet på en 25-30 mill. kr. for å kompensere for utvidelser i soningskapasiteten. Dessverre fikk vi skarve 3 mill., noe som ikke engang dekker pris- og lønnsøkning.

Dagen før snøen lavet ned i Oslo hadde programmet «Brennpunkt» i NRK påpekt store sikkerhetsmangler innenfor landets fengsler. Utenfor murene har den kriminelle hverdagen blitt betydelig tøffere, mens innenfor har det blitt færre til å drive forebyggende arbeid og til å passe på at det ikke planlegges ny kriminalitet. Og ikke nok med det; utstyret som de skal bruke er gammelt og ubrukbart. I Oslo fengsel er det bare 2 av 30 overvåningskameraer som virker i følge NRK-programmet. Dessverre tok ikke «Brennpunkt» opp temaer som omhandlet innholdet i soningen. Personlig tror jeg det er viktigere hva som skjer med og for de innsatte enn å telle opp antall kameraer, hvis målsettingen er å gjøre tilbakefallsprosenten så liten som mulig.

Så kjære utdanningsminister Clemet og justisminister Dørum: Børst av dere nysnøen og spa opp millioner slik at landets innsatte kan få et tilbud de har krav på i følge lover og rekommandasjoner, både når det gjelder opplæring og innhold i soningen!

Heldigvis skjer det positive ting også: Endelig ser det ut til at vi får en løsning på IKT-problematikken. Det ser ut som våre nasjonale IKT-veiledere Andreas Lund og Bent Dahle-Hansen har funnet en internettløsning som Justisdepartementet godtar. Dette kan være et meget viktig skritt for å få fengselsundervisning mest mulig lik den undervisningen som foregår i «normal»-skolen. Andreas Lund er også koordinator for et Grundtvig 1 prosjekt hvor 9 europeiske nasjoner deltar. Prosjektet skal arbeide med IKT-bruk og bruken av læringsplattformer i europeiske fengsler. Søknaden er sendt og jeg håper at de høye herrer i Brussel godtar dette prosjektet som etter min mening er det viktigste arbeidet som gjøres innenfor fengselsopplæring i Europa! Stå på Andreas!!!! Gledelig er det også at mange av dere deltar i Grundtvig-prosjekter og på den måten henter inspirasjon til deres daglig arbeid med de innsatte.

På toppen av alt venter vi på en Stortingsmelding om fengselsundervisning. Vi har store forhåpninger til denne meldingen som er lovet å komme i desember eller januar, forhåpninger om at Stortingsmeldingen kan utløse mer midler i form av penger til fagfeltet. Det hadde vært en fin julegave til oss alle. Okke som, en hvit jul blir det uansett, hvis snøværet fortsetter....

Ha en riktig God Jul og et godt nytt år.

Hilsen

Jon Erik

STYRET I FOKO 2004

Leder: Jon Erik Rønning, Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel
jessvgs@online.no

Nestleder: Frøydis Holstad, Oslo fengsel
froeydis.holstad@c2i.net

Infoansvarlig: Leif Lyngstad, Klosterskogen vgs. avd Skien feng.
klostfeng@online.no

Kasserer: Gisle Grahl-Jacobsen, Strømsø vgs. avd Drammen fengsel
gisle.grahl-jacobsen@skole.bfk.no

Sekretær: Torfinn Langelid, Fylkesmannen i Hordaland
torfinn.langelid@fm-ho.stat.no

Vararepresentanter:

Knut Lage Bø, GVO avd. Bredtvedt fengsel

Asbjørn Støverud, Jessheim vgs. avd Ullersmo fengsel

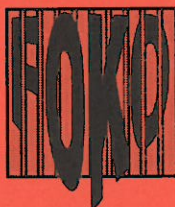
Innhold i FOKO-nytt 3/2004

Lederen.....	2
Skråblikk.....	3
Bibliotektur.....	4
Fengselsfuglene flyr sørover.....	6
Kristiansand som inspirasjon.....	8
Gjestebud i Drammen.....	9
FOKO-seminaret 2004.....	10
Furuskogen.....	15
Nordisk fengselsundervisningskonferanse.....	17
EPEA-NEWS 15.....	18
Nordpluss nabo.....	20

Neste nummer av FOKO-nytt vil inneholde:

-Fra fengsel til frihet
-IKT
-A-etat

Utgivelse våren 2005

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

Redaktør:

Asbjørn Støverud
Jessheim vgs avd. Ullersmo fengsel
Boks 2
2040 Kløfta
E-post: asbjorn@st.mailbox.as
tlf: 63927351

layout:

Jon Erik Rønning

Ansv:

Leif Lyngstad

Skribent

Styret i EPEA (Steering Committee) var i november i møte i Council of Europe i Strasbourg. EPEA diskuterte bl.a. muligheten for en oppdatering av rekommendasjon nr. (89). Fra venstre ser vi; Tony Vella (Malta), Marienella Sota (Albania), Pèter Ruzsonyi (Ungarn), Joseph Giordmaina (Malta), Dominic Henry (Nord-Irland), Anne Costello (Irland), Jon Erik Rønning (Norge), Janine Duprey-Kennedy (Frankrike), Valentina Petrova (Bulgaria), Knut Lage Bø (Norge), Niek Willems (Nederland), Torfinn Langelid (Norge) og Per Thrane (Danmark).

Ingen penger i år heller!!!

Det ble heller ikke i år funnet midler til fengselsundervisning i forbindelse med de nyopprettede soningsplassene i budsjettforliket. Fagfeltet vårt ble tilgodesett med en økning på 3 mill. kroner, noe som knapt nok dekker lønns- og prisstigning. Riktignok la Sosialistisk Venstreparti (SV) inn et forslag på 15 mill. kroner og Arbeiderpartiet (DNA) 7 mill. kroner i sine respektive alternative budsjetter. Honør til dem for det!!!!

Lørdag 18/9 var styret i EPEA, styret i FOKO og representanter fra 9 forskjellige land som var i Oslo i forbindelse med Grundtvig I samlet til middag i Oslo. Ideer og erfaringer fra hele Europa ble diskutert livlig over bordet. Vi kjenner bl.a. igjen Andreas Lund, Asbjørn Støverud og Bent Dahle-Hansen. (Foto Per Thrane)

Hjemmesider

Vårt danske FOKO medlem Per Thrane, som også er web-master for EPEAs hjemmesider kan melde om at det er få nordmenn som benytter www.epea.org. Listen er som følger:

USA	51%
Storbritannia	9%
Sverige	8%
Danmark	5%
Tyskland	5%
Australia	2%
Norge	2%

Belgia, Frankrike, Italia, Hellas, Estland, Finland, Ungarn, Tsjekkia, Israel og Irland alle 1%. Thrane påpeker også at nesten 60 personer daglig besøker hjemmesidene til EPEA. Men for få av dem er fra Norge, vi har nesten halvparten av alle medlemmer i EPEA, men svært lav aktivitet på nettet. Dette kan vi gjøre noe med. Sidene gir god informasjon om hva som skjer rundt om i Europa. Så kjære FOKO-medlem logg deg på: www.epea.org. Vi kan også minne om at FOKOs egne sider er oppe og går. Lise Gunn Hernæs ved Strømsø vgs. avd. Drammen fengsel har tatt på seg ansvaret som web-master.

Adressen er som før: www.foko.no

Noen inntrykk fra besøk i 3 nederlandske fengsler med spesielt blikk på samarbeid mellom bibliotek og undervisning.

Av Kitty Aasvestad
avd.bibliotekar i Ringerike fengsel

I mai 2004 dro 5 fengselsbibliotekarer fra henholdsvis Oslo, Ullersmo, Ila, Skien og Ringerike til Nederland. Formålet med turen var å besøke 3 av Nederlands 40 fengsler, for å se hvordan bibliotek tjenesten for de innsatte ble ivarettatt i et system som på grunnleggende måter er forskjellig fra vårt. Spesielt var vi opptatt av å se på samarbeidsløsninger mellom bibliotek og undervisning. Turen ble finansiert med stipendmidler fra Biblioteksentralen, Forum for opplæring i kriminalomsorgen (FOKO) og ABM-utvikling. Amsterdam ble valgt som det naturlige utgangspunkt for reiser til Haarlem, de IJssen og Veenhuizen der de 3 fengslene ligger. Disse fengslene ble valgt ut av en kontakt opprettet i det nederlandske justisdepartement, Richard Geense. I samarbeid med fengslene lagde han et program for oss der vi fikk møte ledelse og bibliotekarer.

Grunnleggende forskjeller mellom Norge og Nederland.

Fengselssystemet i Nederland er forskjellig fra det norske bl.a. ved at import av tjenester fra samfunnet utenfor nesten ikke forekommer. Helsetjeneste, skole, bibliotek tjeneste med mer ble utført av fengselets egne fagutdannede ansatte. Skole og bibliotek tjeneste er organisert under samme avdeling: «Department of education and building». For å fjerne alle misforståelser med en gang: «Building» betyr i denne sammenheng ikke bygning, men er mer en variant av ordet «dannelse». Denne avdelingen stod sentralt i forbindelse med rehabilitering og sosial trening (social behaviour skills).

Alle fengsler i Nederland har egen bibliotek tjeneste, og hvert bibliotek har minst 1 heltidsansatt og 1–3 deltidsstillinger, avhengig av fengselets størrelse. I de fengslene vi besøkte lå biblioteket i nær tilknytning til skole og klasserom, sikkert som et resultat av at skole og bibliotek er organisert under samme paraply. Det gir et godt utgangspunkt for samarbeid i forbindelse med kursing i studieteknikk, prosjektarbeid og oppgaveløsning, i tillegg til annen informasjonsinnhenting.

Den innsattes hverdag er organisert på en annen måte enn hos oss. De har hver dag ½ dag med arbeid, noe som er obligatorisk, og ½ dag til fritidsaktiviteter som

skole, bibliotek og trening. Dette medfører bl.a. at biblioteket som ressurs kan nyttiggjøres bedre.

Vi ser at alt dette setter andre rammer og betingelser rundt bibliotek tjenesten enn det vi er vant til. Her hjemme ser vi konturene av mangel på god planlegging, slunkne midler, tilfeldigheter og litt halvhjertede løsninger. Dersom vi tar for oss det nyest åpnete fengsel i Norge, nemlig Ringerike fengsel som sikkerhetsmessig er Norges strengeste med rutiner og sikkerhetsforanstaltninger som vanskeliggjør enhver tjeneste, er det tette skott mellom skole og bibliotek, av disse årsaker:

1. Begge tjenester kjøpes inn fra forskjellige aktører, slik som fylke, kommune og stat. Ingen føler ansvar for å se disse tjenester i sammenheng, selv ikke planleggerne.
2. Bygningsmessig adskilt fra hverandre.
3. Statstilskudd som ikke står i forhold til antall innsatte eller strenge sikkerhetsforanstaltninger. Statstilskuddets størrelse (tilfeldig, ingen standard gjelder) tilsier ½ bibliotekarstilling, noe som igjen fører til at bibliotek tjenesten nærmest blir et rent rekreasjonstilbud.

Vi ønsker alle at biblioteket skal gi noe mer og være en støttespiller i rehabiliteringsarbeidet. Biblioteket skal være en aktør for de innsatte i forhold til samfunnet utenfor når det gjelder å holde seg oppdatert og forberede seg til en gang å kunne delta i samfunnet utenfor murene.

Da Ringerike fengsel åpnet i 1996, var det satt av et rom til bibliotek, men det tok 5 år før tjenesten var på plass i påvente av statstilskudd. Da denne etter mye arbeid fra fengselsledelsen og Ringerike bibliotek som vertskommune, ble en realitet, viser det seg at de øremerkede midlene holder til en ½ bibliotekarstilling for samtidig å ha muligheter til å bygge opp en ny samling.

Så der lever vi, skole og bibliotek side om side, men uten samarbeidsmuligheter. Det er absurd. I selv hundre år gamle fengsler i Nederland, som for eksempel i Midden-Holland i Haarlem, som vi besøkte, har bibliotek og skole forhold lagt til rette for et godt samarbeid. Konklusjonen må derfor bli at det kan synes som at den tradisjonen vi har med import av tjenester uten i fra, i alle fall når det gjelder skole og bibliotek, ikke

nødvendigvis gir det beste resultat med henblikk på ressursutnyttelse og samarbeid til beste for de innsatte. Kanskje hadde vi alle levd bedre med å være fagutdannede ansatte i fengselet med midler kanalisert fra staten via justisdepartementet?

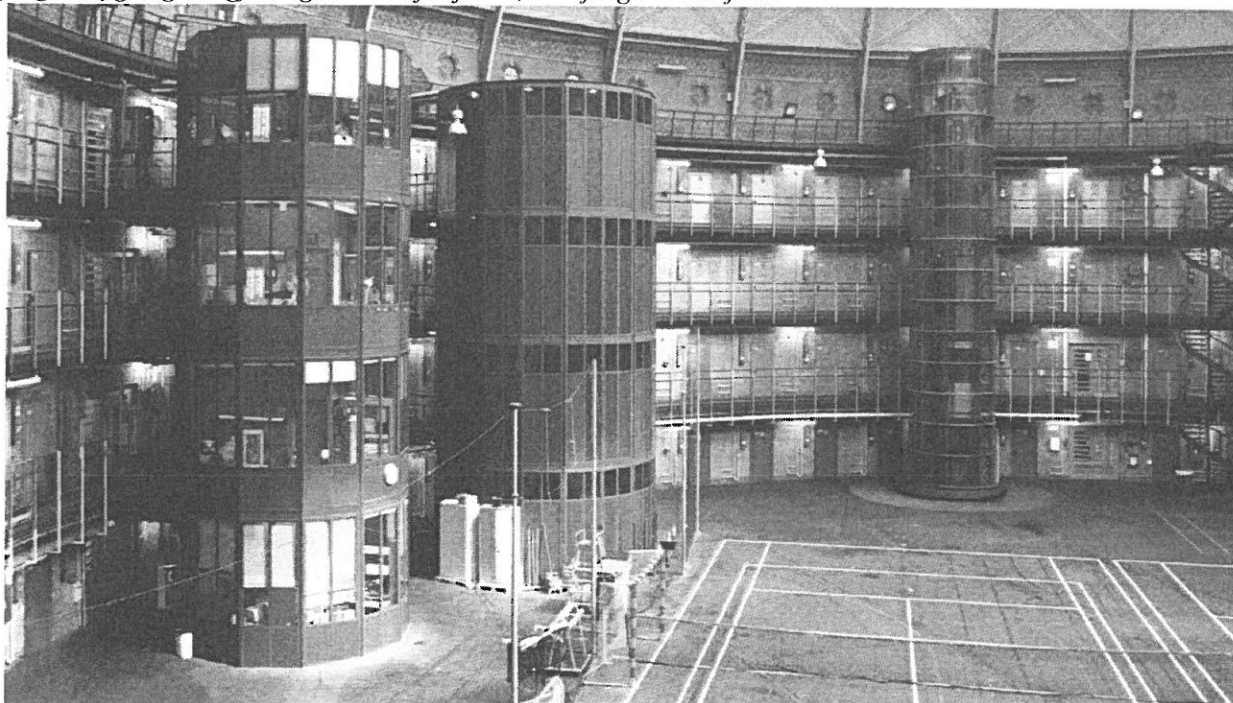
Bibliotekstjenestens tilbud

Vi vet alle at fengselsbibliotekene i Norge sliter pga. manglende midler. Statstilskuddene har stått på stedet hvil, selv om lønninger og kostnader øker år for år. Ullersmo, Oslo og Ila har nesten ikke bokbudsjett å snakke om og på Ringerike har vi penger til bøker, men ikke nok til skikkelig bemanning. Oslo fengsel hadde 2 hele bibliotekarstillinger, nå bare 1 ½.

I Nederland hadde de fengselsbibliotekene vi besøkte et bokbudsjett på mellom 8 og 10.000 euro. Vi antar et dette gjelder for bibliotekene i alle 40 fengsler. De abonnerte på alle de store nederlandske avisene og en god del utenlandske.

Vi ble imponert over tilbudet til de mange fremmedspråklige som sitter i nederlandske fengsler. Hvert fengsel er ansvarlig for innkjøp av litteratur på hvert sitt språkområde. Denne litteraturen blir flittig utlånt fengslene i mellom og de har ellers et utstrakt samarbeid seg i mellom. I Norgerhaven i Veenhuizen, det siste fengselet vi besøkte, fikk vi snakke med en norsk innsatt som hadde fått låne bøker på norsk innlånt fra et annet fengsel. Her hadde de også fått ekstra midler til innkjøp og registrering av fremmedspråklig litteratur med en ekstra pott til portoutgifter. Aviser ble lastet ned på nettet fra all verdens hjørner ettersom hvem som til enhver tid hadde særskilte behov.

Rundt århundreskiftet ble det bygd mange fengsler i Nederland maken til dette i Haarlem. Det er bygd som et tårn med celler i fire-fem etasjer rundt en åpen plass og med glass i taket. Det er nå bare tre av disse fengselsbygningene igjen, og de er derfor fredet, men fungerer like fullt.

Hvert bibliotek (de vi besøkte) hadde fra 1-3 pc'er med mulighet for de innsatte til innhenting av informasjon, som lover med mer, katalog og skrivemuligheter. På Ringerike har vi ingen.

Fengselsbibliotekarere

I Nederland finnes det et sted mellom 150 og 200 fengselsbibliotekarere. De har et godt nettverk og møtes årlig. I Norge har vi 12 fengselsbibliotekarere og bare 2 av dem er fulle stillinger. Dette nevnes for å si noe om hvilke muligheter bibliotekarene har til å være med i rehabiliteringsarbeidet.

I tidligere tider sørget Statens bibliotekstjeneste for å arrangere et møte i året for fengselsbibliotekarene. Dette tilbudet har vi ikke lenger. Noen av oss prøver å møtes innimellom, men det blir mest de fra det sentrale østlandsområdet.

Under disse omstendigheter er vi takknemlig for at FOKO gir oss mulighet til å være medlemmer i deres organisasjon og lar oss få delta på de årlige seminarer.

Noen ord til slutt

Som fengselsbibliotekarere etterlyser vi en mer helhetlig bibliotekstjeneste for alle innsatte i Norge; med hensyn til hvordan biblioteket skal fungere i forhold til rehabilitering, herunder biblioteket som støttespiller for skolen, som informasjons- og kulturformidler, også for våre fremmedspråklige innsatte. Vi etterlyser en standard i forbindelse med stillinger contra fengselets størrelse og sikkerhetsgradering. En mer helhetlig tenkning med basis i Justisdepartementet er vel kanskje bare en ønskedrøm?

Fengselsfuglene flyr sørover...

Av Gro Bjørntvedt, Klosterskogen vgs. avd. Skien fengsel

En varm septembermorgen lettet vi åtte fengselsfugler for å fly i retning Salzburg og Bayern. Vi skulle på to dagers studiereise med påfølgende sosial helg, og besøke to fengsler, et på hver side av den tyske grensen. Fengselsfuglene består av lærere fra skoleavdelingen i Skien fengsel og Sluseprosjektet. Det er Randi Kjellsen, Anlaug Forberg, Leif Lyngstad, Bjørn Jensen og Gro Bjørntvedt fra fengslet, og Vigdis Fosheim, Morten Enge og Geir Karlsen fra Sluseprosjektet. På flyplassen i Salzburg ble vi møtt av Maximilian Weidenhiller og hans kone. Maximilian er leder på skoleavdelingen i fengslet i Bayern, det ene fengslet vi hadde avtale med. Han har i flere år vært aktiv innenfor EPEA (European Prison Education Association), og noen av oss møtte ham på EPEA-konferansen i Langesund i fjor. En hyggelig vert som hadde lagt opp et godt program for oss. Vi ble kjørt til et gammelt, ærverdig hotell i gamlebyen i Salzburg der vi bodde under hele oppholdet.

Fengselet vi besøkte i Bayern, Justizvollzugsanstalt Laufen – Lebenau, hadde tidligere vært en landbruksskole. De hvite murbygningene lå ganske idyllisk til på landet. Det var verken høy mur eller piggtrådgjerde rundt bygningene. Men et hav av solsikker var plantet ved innkjørselen. Det vil aldri

oppleves hyggelig å besøke et fengsel. Det kan være interessant. Lærerikt. Men egentlig er det trist. Det er trist å se ungdommer bak låste dører. Det er trist å vite at 60 % av disse unge guttene vil komme tilbake til fengslet etter løslatelse. Igjen og igjen. En tredjedel av dem vil tilbringe hele sitt miserable liv i et fengsel...

Både i Tyskland og Østerrike er den kriminelle lavalder 14 år. I fengslet i Bayern var det 230 unge gutter mellom 14 og 21 år. Et ungdomsfengsel. Rettere sagt, barn. Barn som aldri hadde hatt en sunn, glad barndom. Det var ikke mange av disse tynne, spinkle guttungene som fikk besøk. Som hadde noen som brydde seg om dem. Og man kunne se det på dem. Det var noe de hadde mistet. Eller aldri hatt. Det var noe med blikket deres. Noe veldig trist... De fleste satt for narkorelaterte forbrytelser. To var dømt for mord. Josef på 15 år hadde drept vennen til bestemora si. Markus var 14 år. Fra han var 11 år hadde han levd blant prostituerte. Sjøl hadde han solgt kroppen sin, mer enn en gang. For narko. Alle hadde hver sin historie. Tøffere enn du noen gang kan drømme om... Gjennomsnittstida disse unge guttene satt i fengselet, var 9-10 måneder. Noen satt noen få måneder, andre satt i 4 år. Det var kun for gutter.

Et tilsvarende jentefengsel var i Munchen. Guttene i fengslet bar preg av mer og mer psykiatriske problemer. Flere var schizofrene, altfor mange hadde store psykiske forstyrrelser. Noen ble sendt til psykiatrisk sykehus, men de kom tilbake til fengslet... Ansatte vi snakket med, sa det var mange å ta vare på, og umulig å følge opp. En lege var der en time hver morgen. Ellers var det en sykepleier, tre psykologer, fem sosialarbeidere og en tannlege. 120 betjenter. 2-3 innsatte per betjent.

Skoletilbudet var variert og ganske bra. Fire lærere. Guttene fikk mer betaling for å gå på skolen enn i annet arbeid. Dette skulle være en motivasjon, en gulrot. Det var grunnskole og ulike yrkesfag, grunnkurs, og med muligheter for fagbrev. Det var fag som sveising, muring, sprøytelakkering, trearbeid. Ikke ren allmennfaglig linje, kun teorifag til de ulike yrkesfagene.

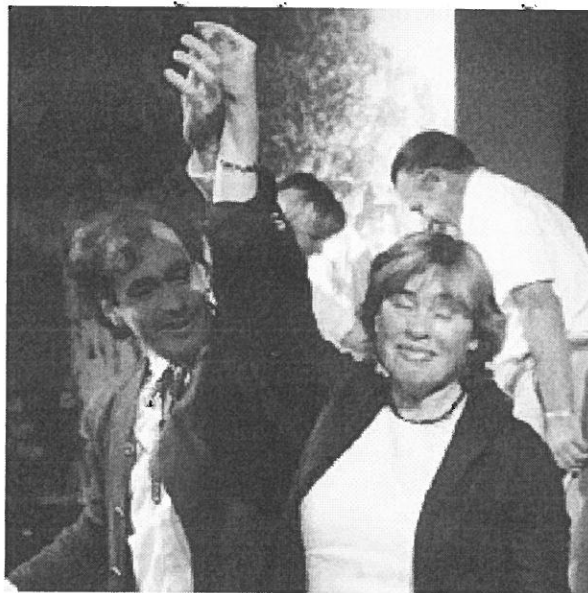
De innsatte hadde begrenset adgang til TV og film. Kun en og en halv time, 4 dager i uka. En boenhet med 12 innsatte var progresjonsboenhet. Der hadde guttene nøkkel til sitt eget rom. Kun til sitt eget rom, ikke nøkkel til døra i korridoren. Men en viss følelse av frihet var det nok å ha en nøkkel i et fengsel.

Vi kunne oppsummere at skoletilbudet i dette fengselet har en god del felles med skoletilbudet i norske fengsler. Og kontakten med Hauptlehrer Maximilian vil vi fortsatt ta godt vare på, det er spennende å samarbeide på tvers av grenser, spennende å følge hverandre....

Fengslene i Østerrike derimot, har lang vei å gå når det gjelder skoletilbud. Midt i gamlebyen i Salzburg lå fengslet. Ingen mur, bare gitter foran vinduene. God, gammeldags gitter til å file seg ut og vekk. Dagen etter at vi hadde besøkt dette fengslet, var det tre fanger som rømte. Akkurat som B-gjengen. Med fil. Men det var ikke vi som hadde gitt dem noen fil... I dette fengslet var det 200 innsatte. Her var det en egen kvinneavdeling med plass til 14 kvinner. Dette var ikke et ungdomsfengsel, her var det kun 8 unge innsatte. Alle hadde forholdsvis korte straffer. For narkomane var det metadon- og subutexbehandling i fengslet. En lege kom tre dager i uka. I tillegg jobbet en sykepleier, en psykolog og en sosialarbeider der. Men fengslet hadde ingen pedagoger. Ledelsen uttrykte ønske om å påvirke de innsatte på en «oppdragende» måte, men de hadde ikke tilbud om en normal skole. Det var noe yrkesopplæring på diverse verksteder i anstalten. Hver jul hadde de julebasar av gjenstander produsert av innsatte. Pengene ble brukt til klær til innsatte som skulle løslates og som bare hadde det de gikk og sto i.... De hadde tyskkurs, for en del av fangene var fra Russland. De innsatte hadde tilgang til datarom. Det var lærere i distriktet som underviste frivillig, de var ikke ansatt. Det var også frivillige utenfra som bidro med kunstaktiviteter som tegning, maling, tekstiltrykk. Vi ble på ingen måte imponert over produktene disse såkalte frivillige kunsthvernerne viste oss. I dette fengslet ble vi altså ikke imponert over det pedagogiske opplegget. Østerrikerne, derimot, ble imponert av vårt...

Men Østerrike hadde mye annet. Salzburg, Saltfjellet, har verdens eldste saltgruver. Salt ble også brukt til å betale lønn til soldater, og det ble kalt det hvite gull. Førte til enorme rikdommer til de privilegerte i Salzburg. Vi besøkte slott, og vi så den flotte borgen over byen. Morten, Geir og Vigdis nøyde seg ikke med den lille høyden. De dro opp i de bayerske alper, nesten 2000 meter høye. Kom til topps med nifs heis. Skikkelige storfugler....

Noen av oss, de kulturelt interesserte fuglene, var på klassisk konsert i Mirabelleslottet. Blant engler og marmor, perler og finstas satt vi småspurve, ikke fullt så vakre i våre fjær... Men vi lyttet! Brahms, Mozart... Det var en opplevelse! Og vi fikk lære mye om Mozart som var født i denne byen og rakk å komponere så utrolig mye vakkert... «Sound of Music» har utrolig nok bragt mer turister og penger til byen enn Mozart. Filmen ble spilt inn i Salzburg, familien von Trapp var fra denne byen. Vi jenter, sangfuglene, gikk på Sound of Music-show. Det var vel ikke så uforglemmelig, dette showet. Men da Vigdis ble dratt opp på scenen for å synge og danse, fikk showet en helt annen dreis! Modig, Vigdis! Norske trekkfugler tar jammen utfordringer! Denne turen har vært så fin! Faglig, sosialt og kulturelt! Takk for at vi fikk muligheten!

Husk FOKO-seminar 2005
20-22 oktober på Sørmarka kurs-
og konferansesenter

Kristiansand til inspirasjon!

Av lærergruppa i Drammen fengsel v/Gisle Grahl-Jacobsen

Arbeidsdriften og skolen i Drammen fengsel har lenge hatt ønske om en felles samling der vi kunne diskutere interne utfordringer, utvikling, dokumentasjon og felles arenaer. Kristiansand ble bestemt som reisemål, da vi her kunne få nye vinklinger og faglige drøftinger utfra de samme forutsetninger som finnes i Drammen fengsel. Ikke minst fordi Kristiansand fengsel også er et takfengsel tilsvarende det vi har i Drammen. I tillegg har Kvadraturen skole en oppfølgingsklasse, samt at de ligger langt fremme i forhold til å ta i bruk IKT som et faglig redskap. Dette gjelder særlig gjennom utviklingen av e-lev konseptet der de tilbyr et nettbasert opplegg innenfor Studiekompetansefagene. FOKO forstod nytten av turen og bidro med reisepenger.

Odd Bue hadde sammen med lærergruppa si i Kristiansand lagd et spennende program. Det ble et interessant møte med fengselet. Til tross for mange fellestrekk var vi organisert ulikt. I Kristiansand ble de innsattes middag laget på sykehusets sentralkjøkkenet, skolen hadde opplæringen sin før lunsj, mens verkstedet jobbet med tekstiler i tillegg til å ha et snekkerverksted. Vi var også imponert over flott kunst rundt om i fengselets lokaler som både kunstnere og innsatte stod bak. Oppfølgingsklassen drev i hovedsak

praktisk opplæring i nye industrilokaler. De tok oppdrag for næringslivet, med sandblåsing og rustbehandling. Elever som hadde fått jobb etter kurset, fikk bilde av seg hengt på veggen! Grete Kavli hadde ansvar for botreningen i oppfølgingsklassen og ordnet med en velsmakende Trøndersodd til besøket. Ellers fortalte lærer Ole Myklebust om gode fiskemuligheter, både av ørret og ubåter. Oppfølgingsklassen håpet også å kunne gi et allmennfaglig tilbud i kombinasjon med den mer praktisk rettede opplæringen.

Vi fulgte godt med da Erling Andresen gav en introduksjon av e-lev konseptet. Vi håper fylkesmannen i Hordaland lager en sentral avtale rundt bruk av dette konseptet, slik at flere oppfølgingsklasser kan benytte denne formen for opplæring. Erling kunne mer enn data, da han utfordret oss i klatreveggen på ungdomssenteret i byen. I klatreveggen imponerte også kjøkkensjefen vår Terje Paulsen med å nå nye høyder. Vi fikk også et sterkt møte med menneskerettighetshuset Arkivet, et hus som tyskerne benyttet under krigen til fengsel og torturkammer. Huset var blitt et menneskerettighetssenter som i tillegg til å romme historikk også fungerte som kontorfellesskap for humanitære organisasjoner, samt aktivt senter for konfliktløsning. All honnør til vertskapet for et flott opplegg!

I Kristiansand fengsel. Fra v.: Gisle Grahl-Jacobsen, Odd Bue, Terje Paulsen, Trine Aarholt, Eva Styve Solberg, Anita Olsen, fengselsleder Marianne K. Lorentzen og Øyvind Berglihn.

GJESTEBUD I DRAMMEN

FENGSEL

Av Gisle Grahl-Jacobsen

Strømsø videregående skole avd Drammen fengsel

Fra venstre: Tonny, Anne Mette, Magnar Lund Bergo og Thorbjørn Jagland

Drammen fengsel tok utfordringen fra årets TV-aksjon og inviterte politikere og Drammensborgere til Gjestebud i fengselet. 5. oktober. Gjestebudstanken er «å etablere nye møteplasser for dialog mellom mennesker som vanligvis ikke møtes. Dette vil minske avstander, bryte ned fordommer, spre kunnskap og forståelse. Slik kan vi få et Norge med større hjerterom-et rausere samfunn med større åpenhet, mer nysgjerrighet og respekt for det som er annerledes.» Mette Marit skrev som TV-aksjonens høye beskytter: **Ingen er bare det du ser! Det kan være lurt å se en gang til!! Med dette utgangspunkt ble lokale størrelser i Buskerud invitert til å møte en gruppe innsatte i Drammen fengsel.**

Blant gjestene som kom var Kirsti Kalle Grøndahl, Thorbjørn Jagland, stortingsrepresentant Magnar Lund Bergo, prost Astrid Bjellebø Bayegan med flere. De innsatte viste sine mange ulike sider. Anne Mette sang irske sanger, mens Trond presenterte sine favoritt fjellturer i Jotunheimen. Trond skrev dette om Gjestebudet: « Med mange ukers forbereding, var nervene kommet ut til sitt ytterste. Selv har jeg aldri

fremført noe for noen, noen gang, og følte vel at hele verden skulle rase sammen. Med litt humor, og innlevelse sjarmerte jeg gjestene med mitt foredraget om Jotunheimen, som innebar blant annet vakre bilder fra området, og forslag til turer det er verdt å få med seg. Det hele ble vist på storskjerm med projektor. Overraskende nok ble det så utrolig god stemning at selv jeg klarte å hold roen. Etter det jeg kan bedømme koste alle seg med både maten, og underholdningen. Med trygghet kan jeg si at de fikk det de kom for. Det eneste det ble for lite av, var tiden.»

I tillegg til Trond fortalte Tonny engasjert om sin store lidenskap Rallykjøring. Han fortalte også om sine tanker rundt fengsling og løslatelse. Et prosjekt han har kalt «med Mentor til A4». Det ble god stemning og mye prat rundt bordene. Aslan på kjøkkenet hadde komponert ulike kornettihorn med tre ulike fyll, som gikk unna!. Thorbjørn Jagland avsluttet med morsomheter fra det politiske miljøet. Flere av de besøkende ønsket å komme tilbake på nye besøk, så kanskje inviteres det til nytt «gjestebud» om ikke så lenge!

FOKO-seminar 2004

Foko-seminaret 2004 ble som vanlig avholdt på Sørmarka kurs- og konferansesenter. Også i år var det mange spennende innslag. FOKO-NYTT vil her presentere innleggene til Terje Manger og Siv Nyström. I tillegg har vi gleden av å sette festtalen til Gudrun Halvorsen på trykk. Forøvrig vil vi nevne at alle seminarekstra er å finne på www.foko.no.

Dei yngste innsette har dårlegast skulebakgrunn

Ei ny undersøking syner at det er innsette under 25 år som har den svakaste utdanningsbakgrunnen.

Undersøkinga om utdanning hos innsette i norske fengsel er gjennomført på oppdrag frå UFD og Fylkesmannen i Hordaland. Det er dei to fagmiljøa Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen og Eikeland forskning og undervising som har gjennomført denne kartlegginga av utdanningsbakgrunn og utdanningsbehov hos innsette i norske fengsel. Undersøkinga femner om alle innsette over 18 år og er den mest omfattande undersøkinga i sitt slag til no.

Dess yngre innsette, dess dårlegare utdanning

Ein av konklusjonane i undersøkinga er at dei yngste innsette har svakast skulebakgrunn.

Omlag halvparten (49 %) av den totale fangepopulasjonen i norske fengsel manglar vidaregåande opplæring av noko slag, men i gruppa innsette under 25 år er heile 65 prosent utan vidaregåande utdanning.

Til samanlikning opplyser Statistisk Sentralbyrå at 74 prosent av årskullet 1997 fullførte vidaregåande opplæring innan 2002. Mens 7,6 prosent av alle dei innsette ikkje har fullført grunnskolen (ungdomsskole eller folkeskole), er prosenttalet høgare for innsette under 25 år. I denne gruppa er det 10,7 prosent som manglar utdanning på grunnskolenivå.

65 prosent av dei innsette har minst eitt framtidig utdanningsønske. Det må eit krafttak til for at straffedømde skal nærma seg utdanningsnivået i resten av samfunnet.

Opplæring i fengsel

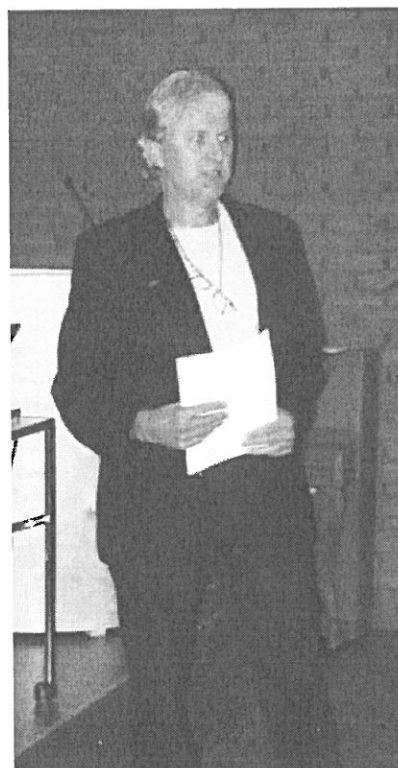
Ikkje alle norske fengsel har eit skoletilbod. Eitt interessant funn i undersøkinga er at av dei som sonar i fengsel med skoletilbod, ønskjer 70 prosent å ta meir utdanning. Det tilsvarande talet er 50 prosent for innsette i fengsel utan skoletilbod.

Det går også fram av undersøkinga at blant dei som sonar i fengsel utan skole, finst det heile 37,6 prosent som ikkje har fullført noko form for vidaregåande opplæring.

Eit sterkt samfunnsøkonomisk resultat

Skole og utdanning er utan tvil den ressursen som legg det beste grunnlaget for å klara seg i arbeid og soning. I ein rapport frå Socialstyrelsen i Sverige. »Med arbete som innsats, klienteffekter och samhällsekonisk lönsamhet i socialt arbete» (2002), blei det rekna ut at for kvar krone som er satsa på samarbeidsprosjekt mellom kriminalomsorg, arbeidsformidling og sosialetaten, får samfunnet tilbake mellom 10 og 15 kroner.

Det er professor Terje Manger, Institutt for samfunnspsykologi ved Universitetet i Bergen og Ole-Johan Eikeland, Eikeland forskning og undervising, som har skrive rapporten. For meir informasjon, ta kontakt med professor Manger (55582499/56374024)

KrAmi

for unga arbetslösa med kriminell bakgrund

Insatserna – arbete och social träning

KrAmi är ett program som riktar sig till unga frivårdsklienter som behöver hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Förutom problem med arbetslöshet, kriminalitet och brott, har många klienter också problem med missbruk. Centrala delar i KrAmi-programmen är social träning och inriktningen på arbete. Det upprättas ett kontrakt mellan klienterna och KrAmi som innehåller enkla och tydliga regler. Kontraktet ger en möjlighet till avvísning om klienten inte fullföljer sina åtaganden. Detta, tillsammans med det stöd och den uppmuntran som klienterna får, hjälper dem att lyckas i ovana sociala situationer. Centralt är också praktikplatserna i företag med rekryteringsbehov.

Två utvärderingar

Två typer av utvärderingar av KrAmi-programmen presenteras i rapporten. Den ena är en *klienteffektstudie*, som har undersökt om klienternas sociala situation förbättrats efter att de tagit del av KrAmi-programmet. En grupp KrAmi-klienter jämförs med två jämförelsegrupper, som samtliga intervjuats med en strukturerad intervju. Den andra är en *samhällsekonomisk utvärdering* som jämför den samhällsekonomiska lönsamheten i KrAmi-programmet med två andra insatser, utifrån en kostnads-/intäktsanalys (CBA). Analysen bygger på *faktiska kostnader* för varje klient, vilka hämtats från berörda myndigheters register.

Klienteffektstudien

Effektstudiens syfte är att utvärdera resultaten av KrAmi-programmens, Knuff-programmens och frivårdens insatser vad gäller sociala förbättringar för klienterna. De frågor som ställs är följande:

1. I vilken grad har klienternas sociala situation förändrats i fråga om arbete och försörjning, familj och umgänge, kriminalitet samt alkoholbruk och narkotikamissbruk?
2. Kan eventuella förändringar kan relateras till programmen?

Resultat

Med tanke på KrAmi-programmens mål är *arbete och försörjning* det mest relevanta livsområdet, och för att visa hur arbetssituationen förändrats väljer vi utfallsvariabeln «dagar i arbete de senaste 30 dagarna». Det visade sig att arbetssituationen hade förbättrats avsevärt för både KrAmi och Knuff, medan frivårdsgruppens situation inte hade förändrats nämnvärt. Båda KrAmi-programmen har förändrats betydligt; utvecklingen går i positiv riktning och skillnaden är signifikant för båda grupperna. Efter programmet har det genomsnittliga antalet dagar i arbete/studier för Malmögruppen ökat med nästan 16 dagar och för Örebrogruppen med 10 dagar. Frivårdsgruppens faktiska situation har inte förändrats, men däremot har den subjektiva upplevelsen av

problemen minskat. Nästa område är *brottsaktiviteten*, som visar sig vara låg redan vid intervjun *före* insats. Den är dock något högre för frivårdsgruppens del än för KrAmi-grupperna. Eftersom grupperna tidigare har lång erfarenhet av brott förefaller den indikator som vi använt – «brott i syfte att tjäna pengar de senaste 30 dagarna» – inte ge en riktig bild av problemets svårighetsgrad.

De låga värdena betingas emellertid delvis av att en relativt stor andel satt i fängelse eller vistades på behandlingshem månaden före intervjuerna. Vid första intervjun var andelen i KrAmi-gruppen som vistades på institution en knapp tredjedel och i frivårdsgruppen 15 procent. Vid andra intervjun var frivårdsgruppens andel högst med 16 procent. Trots de låga ingångsvärdena minskar antalet dagar i brott något. Även de subjektiva bedömningarna visar minskande problem, och där är förbättringen något större för KrAmi än för frivårdsgruppen. Problemen med brott och kriminalitet är fortsatt små vid den andra intervjun och detta faktum tolkades som en möjlig effekt av såväl KrAmi och frivårdens insatser.

Sammanfattande bedömning

KrAmi-gruppens arbetssituation har förbättrats betydligt; så gott som samtliga klienter som inte hoppat av programmen visar sig ha arbete ett år efter KrAmi-starten. Det är en klar förändring i riktning mot programmets mål, och vi fann heller inga andra förklaringar än att detta är ett resultat av KrAmi-programmen. En annan studie baserad på kvalitativa intervjuer med deltagarna bekräftar denna slutsats (Nyström, 1999).

Den samhällsekonomiska utvärderingen

Den samhällsekonomiska utvärderingen baseras på dokumentation från alla de samhällssektorer som direkt eller indirekt berört intäkter eller kostnader för de studerade insatserna eller klienterna i fråga. För att kunna göra en samhällsekonomisk utvärdering krävs uppgifter om de totala kostnaderna och intäkterna för såväl året *före* insatsen, som tiden *under* och *efter* insatsen, och den här studien är ovanlig i sitt slag

eftersom den *inte* bygger sina beräkningar på uppskattningar, utan på *faktiska kostnader*. För varje enskild klient samlades uppgifter in om både kostnader och intäkter före, under och efter insats för följande områden:

- Sjukvårdsutnyttjande; öppen och slutna vård, somatisk, psykiatrisk och toxikomani
- Socialtjänstkostnader; socialbidrag, behandling extern/intern, samtal
- Försäkringskassans kostnader; sjukpenning, föräldrapenning, a-kassa, KAS, utbildningsbidrag, sjukbidrag, bostadsbidrag, bidragsförskott
- Kriminalvårdskostnader; olika typer av anstalt och frivård
- AMS-kostnader; handläggning och samtal hos Arbetsförmedlingen samt ALU, arbetslöshetsersättning, lönebidrag och offentligt skyddat arbete (OSA).

Dessutom hämtades uppgifter om klienternas pensionspoäng in för att beräkna deras anknytning till arbetsmarknaden.

Flera olika typer av analyser genomfördes:

- Dels jämfördes kostnader för program, inklusive kostnadsutvecklingen från ett år före insatsen till ett år efter.
- Dels gjordes en kostnads-/intäktsanalys för att beräkna framtida kostnadseffekter och samhällsekonomiskt resultat.
- Dels rangordnades de olika insatserna vad gäller olika aspekter av samhällsekonomisk lönsamhet.

Resultat – programkostnader och samhällskostnader

När programkostnader och övriga samhällskostnader för tiden i behandling beräknas visar det sig att frivården i Örebro/Karlstad är den dyraste insatsen och Knuff den billigaste. Av tabell 3 nedan kan man också se att behandlingstiden är olika lång för alla grupper; KrAmi Malmö har den kortaste genomsnittliga behandlingstiden och frivård Örebro/Karlstad den längsta. När det gäller kostnader före respektive efter insats visar det sig att kostnadsförändringarna endast är signifikanta för KrAmi Örebrogruppen. Vad beträffar kriminalvård, så har KrAmi Örebro höga kostnader för kriminalvård året före programmet, till skillnad från KrAmi

Resultat – kostnads-/intäktsanalysen

Kostnads- och intäktsanalysen visar att en deltagare i *KrAmi Malmö* ger en samhällsekonomisk vinst på 1,6 miljoner kronor, exkl. lönebidrag; räknas lönebidraget in blir det samhällsekonomiska resultatet 1,5 miljoner kronor. Kostnaderna för programmet skrivs av efter 1,5 år. För dem som fullföljt programmet blir kostnadsförändringarna ca 10 gånger högre, samtidigt som produktionsintäkterna ökar, vilket ger en samhällsekonomisk vinst på ca 2,5 miljoner kronor. Behandlingen har då lönat sig 0,5 år efter avslutat program. Avhopparna ger däremot en samhällsekonomisk förlust på ca 4,0 miljoner kronor, vilket beror både på negativa kostnadsförändringar och på att det inte skett några pensionspoängsökningar (kvar på 0 poäng under alla perioder). Programkostnaden betalas inte tillbaka under perioden.

En deltagare från jämförelsegruppen *frivården i Malmö/Helsingborg* ger en samhällsekonomisk vinst på knappt 1,0 miljoner kronor. Kostnadsförändringarna är lika stora som för en deltagare i *KrAmi Malmö*, men produktionsintäkterna är bara hälften så stora. Programkostnaden betalas tillbaka på drygt 4 år.

En deltagare i *KrAmi Örebro* ger en total samhällsekonomisk vinst på 2,5 miljoner kronor (exkl. lönebidrag), varav kostnadsbesparingarna utgör ca 1,4 miljoner kronor. Behandlingskostnaden är avskriven efter drygt 1

år. Om lönebidraget inkluderas i beräkningen försämras det samhällsekonomiska resultatet med ca 70 000 kronor.

De som fullföljer programmet ger en lika stor samhällsekonomisk vinst som gruppen totalt, men de ger en mindre kostnadsbesparing och högre produktionsintäkter. Avhopparnas kostnadsbild är tvärtom – högre kostnadsbesparingar och lägre pensionspoängsökning. En klient i *frivården i Örebro/Karlstad* ger en samhällsekonomisk vinst på totalt 2,4 miljoner kronor (exkl. lönebidrag), och programkostnaden betalas tillbaka på 2,5 år. Om lönebidraget inkluderas i kalkylen försämras resultatet med cirka 16 000 kronor. En *Knuff-klient*, slutligen, ger en samhällsekonomisk vinst på knappt 700 000 kronor, varav kostnadsbesparingarna från perioden före insats till perioden efter insats är ca 250 000 kronor. Behandlingskostnaden är avskriven efter knappt 3 år. Resultatet blir ca 13 000 kronor sämre om lönebidraget räknas in i kalkylen. För dem som fullföljer programmet minskar kostnaderna i mycket mindre utsträckning, och produktionsintäkterna ökar mer än för gruppen totalt. För avhopparna minskar kostnaderna mer, samtidigt som produktionsintäkterna blir lägre. När programkostnader, pensionspoäng och samhällsekonomiskt resultat sammanställs kan en rangordning göras mellan de olika insatserna.

Anmärkningsvärt är att kostnaderna för de tre programmen betalas tillbaka på så kort tid som 1–3 år. Kostnaden för programmen har i stort sett alltså betalats tillbaka under uppföljningstiden, och all produktionsökning och alla kostnadsminskningar efter att programkostnaden skrivits av ger samhället vinst. Med hjälp av kostnads-/intäktsanalysen kan de olika programmen rangordnas vad gäller deras mål. *KrAmi Örebro* ger den största samhällsekonomiska besparingen per individ och den kortaste avskrivningstiden. *KrAmi Malmö* ger den största ökningen av sysselsättningsgraden och den högsta avkastningen per investerad krona. Om man väger samman samtliga mått (dvs. om man först rangordnar programmen från 1 = *bäst* till 5 = *sämst* för varje variabel och räknar ut ett genomsnitt) visar det sig att *KrAmi Malmö* får en rangordning på 2,4 poäng, vilket alltså är det bästa resultatet. Därefter följer *KrAmi Örebro* på 2,5 poäng, *Knuff* på 3,0 poäng, frivårdsprogrammet i Örebro/Karlstad på 3,1 poäng, och slutligen frivårdsgruppen i Malmö/Helsingborg på 4,0 poäng. Programmen ger alltså ett bättre utfall än frivårdsverksamheterna.

Festtale Foko

Å holde en tale på Foko blir nesten som å holde en tale til familien....

Vi treffes år etter år, og kjernefamilien holder i hop. Noen nye kommer til, og det gleder vi oss over. Andre har vandret inn i solnedgangen, som Torfinn sier, og vi savner dem.

Temaene vi samles om kan variere litt fra år til år, men grunntonen er alltid den samme. Vi er her for, om mulig, å bli enda bedre på formidling av verdier og kunnskap, på empati og engasjement slik at elevene våre kan finne håp, løftes opp og tennes til å arbeide med seg selv, ta tak i det livet og arbeide for å bygge noe nytt for fremtiden.

Hva er det som er med på å holde oss oppe, holde liv og gnist i oss og gi oss livsmot ?

Det kan være at vi lever i gode trygge relasjoner, vi har forventninger, lengsler, drømmer og håp, vi har godt humør, ei trygg gudstro, vi tror på det gode i mennesket, har en smule trass, stahet og gode rutine.. til sammen mange elementer.

I denne festtalen skal dele noen historier som på forskjellig måte formidler noe om **forventning, lengsler, drømmer og håp**. Disse historiene knyttes til mennesker jeg har møtt og som har formidlet håp og forventning på en sterk og uforglemmelig måte.

Skal vi begynne med en felles bekjent, Vidar, arbeidsledig og uten fast tiltak over flere år. Jeg sitter i inntakssamtalen og prøver på ulike måter å få han til å formidle hvorfor han har kommet for å be om skoleplass. Han vet ikke riktig. **Det va du som ville**, sier han og ser på tilsynsføreren fra Friomsorgen, **æ berre vart me**. Men har du gjort deg noen tanker om hva du kan holde på med her da? Er det noe du trenger, har lyst til å lære? Jeg er offensiv nå og svært på tilbudsiden. **Har itj peiling, men ka driv dokk med her da?** Jeg blir glad og entusiastisk og forteller om turer og friluftsliv, prosjekter i kunst og drama, engelsk, matte og norsk, gode måltider bading og bowling og data og spør spent: **hva tenker du nå da?** Verdalingen har, om mulig, sunket enda flatere ned i lenestolen, capsen skygger for øyekontakten og han svarer oppgitt: **æ syns nå det hørs tamt ut, æ da!!**

Wow.. Men hadde du ingen drøm om noe når du ble med hit da? **Jo, det einast må no vær at æ ha løst på skolfæri da**. Hva forteller dette oss om forventning og håp? Jeg ser en ungdom som lengter etter struktur og

Gudrun Halvorsen holdt en god tale på Sørmarka

orden, etter meningsfulle dager, kanskje også etter strevsomme dager, der han kan gjøre seg fortjent til en pustepause og kjenne at fridager er annerledes dager. Han har i realiteten hatt ferie i tre år, men uten å ha vært til nytte, har han heller ingen opplevelse av fortjent fritid.

Han lærte meg noe om å realisere det han har savnet. Det gir håp.

Livet er fullt av paradokser, når du bare har fritid så savner du velfortjent ferie, når sjømannen går i land så savner han følelsen av hjemlengsel.

DE HÅPLØSE

Det er vel ingen som har lært meg mer om håp enn de håpløse. Full av undring må jeg igjen og igjen spørre **hvor detar det fra, at henne gongen skal det gå bra sjø**. Hva er det som gir Jan Arild håpet og forventningen igjen og igjen? Hos oss er det fjerde runde nå. Jeg tror det er noen små gode erfaringer fra tidligere tider. Han husker sist han var her, eller når han var i lag med Aina og jobba på smelteverket og tjente penger, betalte regningene, hadde leilighet, var rusfri og hadde kontakt med faren sin. **Det er slutt på tullet nå sjø. Æ ska klar det igjen, du må hjelp mæ du, du ha tru på mæ du, Gudrun. Æ trøng itj å få det så fint som du, men nokka som ligne på ein heim vi æ å ha.**

Ingen har vel skrevet vakrere om håpet enn Olav O Hauge

Det er den draumen

Det er den draumen me ber på
at noko vedunderleg skal skje
at det må skje-
at tidi skal opna seg.
at hjarta skal opna seg,
at dører skal opna seg,
at berget skal opna seg.
at kjeldor skal springa-
at draumen skal opna seg,
at me ei morgonstund skal glida inn
på ein våg me ikkje har visst um.

Maselows behovspyramide blir presentert på klasserommet. Hva er menneskets viktigste behov? Vann. mat, hus? Nei kjærest er viktigst! Mange var enige om det. Ei å være glad i ei å stole på ei du er trygg sammen med, ei som elsker deg og er glad i deg. Ingen ting er viktigere enn det, sier en. Men, innvender May Hilde, det med mat og drikke da? Hvis vi hadde levd i et land med krig. sult og nød da? *Da*, sier Bjørn med ettertrykk: *hvis jeg bodde der, ville det vel vært enda viktigere å ha ei å dele dævelskapen med!*

Han lærer oss noe om relasjoner, om menneskets behov for fellesskap, lengsel og drøm om å bli sett, bekreftet og verdsatt.

INGA

Kan håpet og forventningen bli med oss inn i solnedgangen? For meg var det en fantastisk rikdom å treffe Inga 95 år. Jeg hadde lest og hørt om henne og traff henne på Sjelesorgsenteret på Modum Bad våren 2003, to måneder før hun døde.

Inga Jonsen, enke etter Gordon Jonsen, overlege i psykiatri og Modum Bads grunnlegger. Gordon Jonsen var en bærer av håpet. Han ville ikke høre om dårlige prognoser. Hans visjon var at ingen fortid er så belastet at ikke fremtiden kan bli annerledes. Bare ved å plante håpet kan vi muliggjøre livsmotet, sa han ofte.

På Modum Bad henger livs - og lege filosofien hans rammet inn som et bilde:

Det vi får bevisstgjort, kan vi ofte gjøre noe med. Det vi ikke får bevisstgjort, gjør noe med oss.

Men det var Inga. *Vi må slutte å bruke ordet håpløst*, sa Inga

Håp er ikke fravær av lidelse. Håp er nærvær i det som er vondt.

Er vi tilstede i våre liv? Vi kan sitte i selskap med ukjente og ikke ha noe å prate om fordi vi ikke har evnen til nærvær eller interesse for hverandres liv. I beste fall er det redselen for å virke innpåsliten som gjør oss reserverte. Inga snakket med oss alle, om hverdagslivet

og arbeidslivet vårt uten å være påtrengende i det hele. Hun skapte i meg en lengsel om å klare det samme.

Håp er fravær av resignasjon.

Og jeg skal love dere at hun var ingen resignert dame. Jeg satt ved siden av henne ved middagsbordet andre dagen og da hun kikket ut av vinduet og spør om den svarte golfen er min, forstår jeg at dette er en oppegående 95 åring. Hun spør om jeg kan ta henne med til Vikersund for hun har noen ærend der... *Jeg skulle kjøpt meg et blått nytt skjørt, gummiknotter til vandrestavene, en bukkett roser og en pose kamferdrops.* Og Inga trang liten assistanse. Et trygt grep i armkroken min var det eneste. Full oversikt i butikkene, og i prøverommet var hun lettvinnt med av og på kledning. Og ved kassaapparatet gjorde hun opp for seg ved Visa kort. Da vi skulle til å gå ut av butikken skjedde det mest betagende: Hun stopper opp og sier: *Jeg skulle egentlig kjøpt et skjørt til min eldste datter også. Hun er 73 år, men ikke så enkel å handle til. Hun er litt tykk og trenger kanskje størrelse 48. Det henger noen pene her, men hvis jeg kjøper det for stort, blir hun kanskje fornærmet?* Etter en liten diskusjon med seg selv lot hun det være.

Senere på dagen deklamerte hun dikt av Vilhelm Krag for oss i hagen, 12 vers uten bok, og fortalte hvordan hennes barnebarn Andreas Viestad i Magasinet i Dagbladet har lært henne å nyte et glass vin på sine gamle dager. Dette gir håp for alderdommen og solnedgangen...

BENEDICTE

Den siste fortellingen om håp handler også om trøst om involvering og nærvær. Benedicte 24 år med Downs Syndrom, lita, god og uendelig varm og empatisk. Vi er sammen ei uke hver sommer. Jeg er hennes fadder og superdame, og det er ingen gang jeg føler meg mer elsket og bekreftet enn sammen med henne. Så gleden går begge veger! I år måtte vi dele en stor sorg. Hun forsto jeg hadde vært lei meg og fremdeles var det, og begynner å stryke meg på armen, smyger seg inntil, ser på meg og sier:

Gudrun, vi får håpe så lenge det varer!!!!

Hun mente å si: vi får håpe det ikke varer så lenge. Men vi får håpe så lenge det varer. Vi får håpe så lenge det onde varer, og vi får håpe så lenge håpet varer, og håpet skal vare, «for håpet kan de ikke røve».

Jeg vil avslutte med noen ord fra Vaclav Havel som jeg kan gjøre til mine: *Jeg er ikke optimist, for jeg vet ikke om det vil gå godt. Jeg er heller ikke pessimist, for jeg vet ikke om det vil gå galt. Jeg kan bare ha håp. Håpet avhenger ikke av situasjonen. Det har intet med ytre omstendigheter å gjøre. Håp er noe man har eller ikke har. Jeg takker Gud for denne gaven.*

Referat fra årsmøte i FOKO 15. oktober 2004

1. Åpning ved leder Jon Erik Rønning
2. Konstituering
Innkalling ble godkjent uten merknader
Bjørn Andersen ble valgt til møteledere
Lise Gunn Hernæs og Randi Kjellsen ble valgt til referenter
Dagsorden ble enstemmig godkjent
3. Årsberetning ble lest av leder og ble enstemmig godkjent.
4. Regnskap ble lagt frem og godkjent
5. Budsjett ble lagt frem og godkjent
6. Innkomne forslag: Det var ingen innkomne forslag

Følgende valg til styret ble foretatt:

- Nestleder Frøydis Holstad, Oslo fengsel, ble gjenvalgt for to nye år
Kasserer Gisle Grahl-Jacobsen, Strømsø vgs/Drammen fengsel, ble gjenvalgt for to nye år
2. vararepresentant Asbjørn Støverud, Jessheim vgs/Ullersmo fengsel, ble gjenvalgt for to nye år

Ikke på valg dette året:

Leder Jon Erik Rønning, Jessheim vgs. Avd Ullersmo fengsel
Sekretær Torfinn Langelid, Fylkesmann i Hordaland
Informasjonsansvarlig: Leif Lyngstad, Klosterskogen vgs/Skien fengsel
Vararepresentant Knut Lage Bø, GVS/Bredtveit fengsel

Valgkomite

Bjørn Andersen
Alfhild Taraldsen
Andreas Poppe (Ny)

Revisorer

Tove Asker
Ingunn Eitreim

Kontaktpersoner til EPEAs organer/konferanser

Jon Erik Rønning
Torfinn Langelid

Furuskogen

Kif-skolen i Steinkjer, eller Furuskogen som skolen nå heter, er en underavdeling av Steinkjer Videregående Skole. Furuskogen er en oppfølgingsklasse for fengselsundervisning.

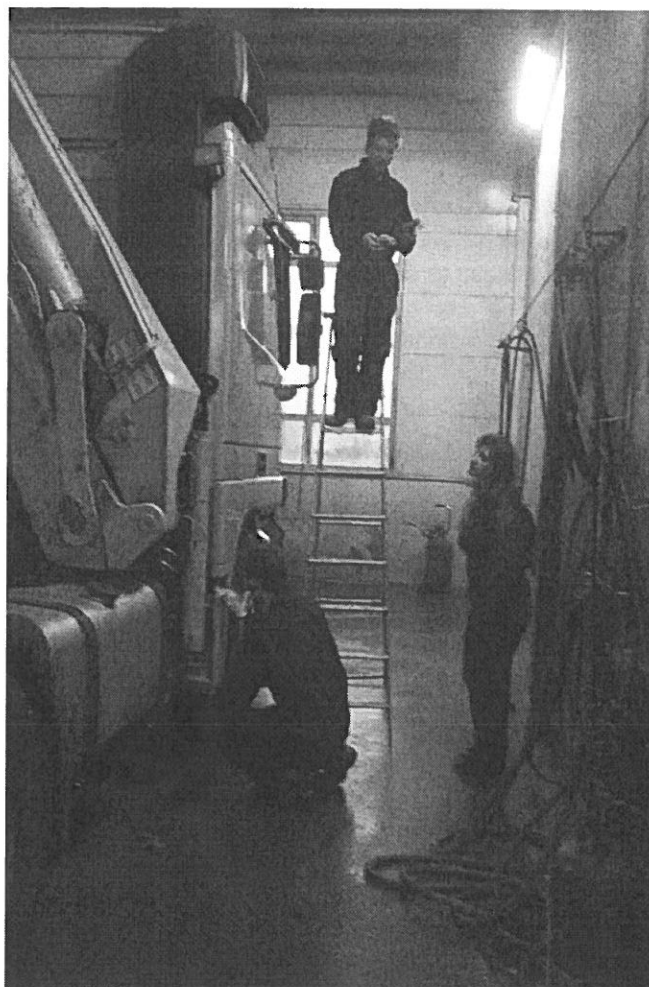
Skolen startet som et prøveprosjekt høsten 1987 etter initiativ fra KIF Nord-Trøndelag,

Fylkesutdanningssjefen og Guldbergaunet videregående skole. Skolen var tenkt som en oppfølgingsklasse for innsatte i Trondheim kretsfengsel som hadde startet på skole i fengselet.

Innholdsmessig har KIF-skolen fått flere ben å stå på med årene. Fra å være fagorienterte og drive kunnskapsformidling har vi dreiet mot læring av livsmestringsferdigheter. Denne læringen må bakes inn i hele skolesystemet og være virksom hele tiden, integrert i alt vi gjør. Vi har gitt rom for alternative pedagogiske virkemidler og mener vi gir elevene et mer helhetlig tilbud nå enn det vi gjorde før.

Som følge av dette så har elevene ved Furuskogen igangsatt en elevbedrift i hvor elevene har som mål å få erfaring med å drive en bedrift. Elevbedriften har kjøpt div materiell fra Ungt Entreprenørskap og opplegget derfra er benyttet. (Se også www.ue.no)

HVA ER UNGT ENTREPRENØRSKAP?

Ue sitt mål er å fremme entreprenørskap og kreativitet blant unge.

UE skal være et nasjonal samlingspunkt for sam-arbeid mellom skole og næringsliv og gi ungdom mulighet til å drive bedrift gjennom konsepter som elevbedrift.

Kommunal- og regionalminister Erna Solberg har sagt følgende om UE: Norge står foran enorme utfordringer når det gjelder omstilling, ikke minst i forhold til distriktene. Derfor er det viktig å få ungdom med oss. Det arbeidet vi har gjennom Ungt Entreprenørskap vil gi ungdom bedre kompetanse i det å starte egne bedrifter og kan styrke privat sektor i distriktene.

ELEVBEDRIFTEN

Bedriften som er startet heter Vedlikeholdsservice Ungdomsbedrift, og har som mål å utføre vedlikeholdsoppdrag for Mesta og andre bedrifter og privat-personer i nærområdet. Ordreoppdragene skaffes normalt av elevene, og de fleste funksjonene blir ivarettatt i henhold til stillingen den enkelte har.

UTFORDRINGEN

Den største utfordringen i vår elevbedrift ligger i den «ustabile» arbeids-stokken. Alle elevene på Furuskogen er her på forskjellige grunnlag og hver enkelt har individuelle behov som noen ganger vanskeliggjør gjennomføringen av arbeidsoppdrag. Men interessen blant elevene, samt grundig gjennomgang av arbeidsoppdrag hver uke, gjør elevbedriften operativ.

METODE

Det er mulig å bruke elevbedriftskonseptet som metode, men det er nødvendig å gjøre tilpassingen underveis.

MOTIVASJON

Det er motiverende å drive med virkelig arbeid. Å starte på jobb til rett til rett tid, gjøre et ordentlig arbeid og avslutte når dagen er omme er viktige ting å ha med seg. Det praktiske arbeidet der elevene har sett konkrete

resultater av dagens arbeid har ført til stolte elever med smil om munnen.

HVEMER ELEVENE PÅ FURUSKOGEN?

Vi elevene på Furuskogen er ungdommer og voksne som alle har sin egen historie. Noen sliter med rus, noen med psyke, økonomi osv, og de fleste har begått lovbrudd.

Alle som går på denne skolen er elever som får muligheten til en ny start på livet.

På skolen har elevene mulighet til å ta opp skolefag og repetere det de har glemt. Vi får undervisning i mange morsomme fag som for eksempel matematikk, engelsk, norsk, naturfag, samfunnsfag, og noen får muligheten til selv-studium i forskjellige fag.

Vi får muligheten til å tenke gjennom framtidsønskene våre og ikke minst muligheten til å gjøre noe med dette.

SOSIALISERING

Vi har mange sosiale aktiviteter og turer. Noen dager kan vi være i kjelleren for å drive med keramikk, andre dager kan vi male, tegne, dra på turer i nærområdene, det kan være alt fra kanoturer, tur i skog og mark, og til en liten tur i fjæra. Kino, bowling, utstillinger, diverse kurs er andre aktiviteter.

Vi elevene på skolen er glade for at det finnes slike tilbud og at vi har vært så heldige å ha fått en slik mulighet. Vi kan «starte på nytt».

Denne artikkelen er laget av oss som er elever ved Furuskogen skoleåret 04/05 og prosjektleder Sigmund Hynne.

Se også vår hjemmeside:
<http://ekstra.steinkjer.vgs.no/kif-skolen/hovedside.html>

Den 11. fengselsundervisningskonferansen i Danmark

I perioden 2. til 5. september var ca. 90 personer fra de nordiske land samlet til konferanse under temaet «Utfordringer for fengselsundervisningen». Konferansen var lagt til meget flotte omgivelser på hotell «Comwell» like utenfor Roskilde i Danmark. Bakgrunnen for å samles til en nordisk konferanse er at man kan utveksle erfaringer fra de ulike fengslene rundt om i Norden. Den sosiale omgangen som oppstår på slike konferanser er derfor ikke å kimse av. Likefullt vil hovedfokus være på de foredrag og «workshops» som arrangørene har lagt opp til. Så også i Roskilde. Vi ble tilbudt et variert program og for meg personlig var det to høydepunkter: Professor Leif Emil Hansen fra Roskilde universitet og konsulent Anders Wennnerström fra Malmö.

Professor Leif Emil Hansen ved Roskilde universitets center holdt et fremdragende foredrag om voksenpedagogisk undervisning for marginaliserte grupper. Han fremholder at all undervisning bygger på 3 systemer:

1. Den kulturelle: Menneske, innlevelse og følelser
2. Arbeidskraft: Inntjening, kalkulasjon, maktrelasjoner og konkurranse
3. Samfunnsborgeren: Innsikt, samtale, medfølelse, engasjement og likeverdighet

Han mener at vi har fått et skifte fra det man på engelsk kaller «From Teaching to Learning». Hans beskrivelse er som følger:

Teaching (innlæring): meddelelse, styrt forløp, viten, teori-teori, lærerfokus og abstrakt stoff
Learning (læring): oppdagelse, fritt forløp, refleksjon, teori-praksis-teori, lærerprosesser, deltagerfokus.

Hansen er likevel ikke sikker på at dette skiftet passer våre grupper så godt. Han sier:

Uddannelsessynet for de to grupper er minimalistisk og minetisk. De ser uddannelse som et nødvendigt onde, der skal bruges lidt tid på, da konkret arbejde har bragt dem videre i livet. De ser ikke uddannelse som en udfordring der kan ændre deres liv og den skal gribe så lidt ind i deres liv som muligt. Uddannelse skal ligne noget traditionelt, skal ske i værksteder, være konkret og netop opfylde de krav de selv har. Uddannelse må ikke bryde med det man har og skal efterligne noget man allerede kender.

Konsulent Anders Wennnerström holdt i 2 timer et foredrag proppfullt av egenopplevde situasjoner rundt temaet integrering og interkulturell kommunikasjon. Aldri før i historien har vi hatt en så kompleks innvandring som i dag. Sant nok har det vært perioder i historien med store folkevandringer, men aldri før er innvandrene kommet fra så langt unna og aldri før har de vært så forskjellige. I en slik situasjon blir man nødt til å endre sin forståelse og sine kunnskaper. Wennnerström klarte i løpet av sitt foredrag å gi oss god forståelse og kunnskaper om nettopp dette temaet.

Vi hadde også norske innslag i Danmark. Torfinn Langelid presenterte boken «Å lære bak murene». FOKO-NYTT nr 19 ga et fyldig referat av boken. Professor Einar Skaalvik fra Universitetet i Trondheim holdt sitt foredrag med bakgrunn i den undersøkelse som er blitt foretatt i forbindelse med evaluering av fengselsundervisningen. Andreas Lund la på sin rolig og beherskede måte vekt på hvordan vi arbeider med IKT i norsk fengselsundervisning. Andreas forklarte oss om den «omvendte brannmur» som Bent Dahle-Hansen ved GVO har utarbeidet og IKT-prosjektet som fire fengsler og oppfølgingsklasser har vært med på.

Det var lagt opp til 8 workshops hvorav 3 av dem var norske. Gudrun Halvorsen la fram hvordan de arbeidet med nettverk på KIF-skolen i Steinkjær. Et interessant og viktig tema hvor Gudrun og de «gode hjelperne» gjør et kjempearbeid som absolutt bør benyttes flere steder i landet. Bjørn Andersen fra Jessheim vgs. avd. Ullersmo snakket om utenlandske fangers muligheter for utdanning. Han tok utgangspunkt i internasjonale rekommendasjoner, hvor det står at utenlandske fanger har de samme rettigheter som alle andre. Alfild Heldal fra Åsane vgs. avd. Bergen fengsel snakket om den kreative fange med utgangspunkt i et Grundtvig prosjekt som hun har administrert. Alle de norske Workshop-lederne gjorde en flott figur, og vi fikk kun positive tilbakemeldinger på måten man driver fengselsundervisning i Norge. Vel blåst alle tre.

Vårt danske FOKO-medlem Per Thrane har laget et sammendrag av alle forelesningene som kan lastes ned på www.flexskolen.dk/koference/index.htm

News

October 2004

15

European
Prison
Education
Association

ConfConference 2005 Sofia, Bulgaria

The closing date for applications to attend the 10th International EPEA Conference has been extended to the 19 November 2004. As places will be allocated strictly on 'a first come first served basis', it is important to return your application form before that date. Full details on the conference, the venue and an application form are available on our website: www.epea.org. At present the Steering Committee of the EPEA are investigating the possibility of securing financial support for some conference participants from EU Socrates and Leonardo da Vinci programmes. Further details on this will be available soon on the website.

Opening Ceremony

The EPEA Chairperson, Mr. Niek Willems, was invited by the Greek Ministry of Justice to officiate at the opening of a new prison school on the 21st of September 2004. The new school is located at the Juvenile Prison of Avlone. The EPEA is delighted to welcome the establishment of this splendid new educational facility and we wish it every success in the future.

Branch Updates

A new Branch of the EPEA has been established. The Irish Prison Education Association (IPEA) will hold its inaugural meeting on the 12-13 November 2004. At this meeting the Constitution will be ratified, Officers elected and an inaugural lecture delivered. A report will be contained in the next EPEA magazine.

Meanwhile the well-established Norwegian Branch of the EPEA (FOKO) held its annual conference on the 14-16 of October in Sørmarka. Further details can be found at: www.foko.no/index-filer/Page720.htm

Election of Officers

The following changes have taken place on the Steering Committee. Torfinn Langelid has been retained as Membership Secretary (for 3 years). Anne Costelloe has become the Deputy Secretary (for 1 year & Secretary for 2 years). Jon Erik Rønning replaces Anne as North West Regional Representative until the next General Council Meeting in May 2005.

Recent Events

Denmark: 92 prison teachers and administrators from Denmark, Finland, Sweden, Norway, Iceland and Estonia participated at the 11th Nordic Prison Education Conference which took place in Roskilde on the 2-5 September 2004. Ms. Annette Esdorf, the Deputy Director General of the Prisons and Probation Service in Denmark, opened the conference by stating that too little attention had been given to Prison Education over the last few years in favour of other treatment programmes. She suggested that in future Prison Education should become the foundation for all regime and programme activities in Danish prisons. A copy of the complete conference can be downloaded at www.flexskolen.dk/konference while a summary in English is available to all on the EPEA website at www.epea.org/pdf/11th_Nordic_PE_Conference.pdf. The 12th Nordic Conference will take place in Iceland in 2006.

Russia: An international conference entitled Interaction of Penitentiary Establishments and Non-Governmental Organisations in the Field of Education was held on the 7-10 October 2004 in St Petersburg, Russia. Participants came from Russia, Uzbekistan and Sweden. The four-day conference was organised by the «Centre for Women's Initiatives» (an NGO that provides educational programmes in a women's prison near St Petersburg) as a means to meeting other NGO's from Russia and beyond. Mr. Svenolov Svensson represented the EPEA at this event and he will publish a more detailed report in the next EPEA magazine.

England: A one-day conference looking at the future of offender education took place on Monday 18th October 2004 in London. The conference was organised by the Forum on Prisoner Education and further details can be found at www.rethinkingoffendereducation.com.

England: The 5th International Symposium for Directors of Prison Education will take place in London from the 4-7 of December 2004. It is being organised by the Offenders' Learning and Skills Unit, England, in association with the Prison and Probation Service of Denmark, the Prison Education Service of Ireland and the EPEA. Delegates will be core policy makers in the field of prison education and the title of the symposium is The Role of Prisoner Education in 2004 and in the Future.

A short report will be outlined in the next EPEA Magazine on each of the above events.

Publications

In November 2003, the British Government commissioned an All Party Parliamentary Group for Further Education and Lifelong Learning to conduct an inquiry into the state of prison education and develop plans for its future direction. Their report is called Inside Track and is useful as a comparative study for anyone involved in prison education. See www.fpe.org.uk/resources/parliament.html for a copy of this report.

International Survey

The Dutch and German partners of a EU Grundtvig 4 project, entitled «Education in Prison», are preparing two surveys that should be noted by EPEA members. The first, which will be sent to all European Ministries of Justice, intends to précis the current state of prison education in Europe and also determine its legal bases. The second will be sent to inmates in European prisons in order to gain insights into their attitude to the education available to them as well as documenting how they experience prison learning and training programmes. It aims also to discover what the prisoners perceive their needs to be and it will garner their suggestions on ways to improve the present situation. The results of the surveys will be published in English and distributed to the participating institutions. The EPEA is encouraging its members to cooperate with each of these surveys if the opportunity arises. Meanwhile, we will keep you informed of the project's development and its findings.

Website Updates

1. Three mailing lists have been set up which allow subscribers to send and receive information and updates on topics in which they are interested to like-minded members in the same mailing list. The lists are:

Issues & Trends in Prison Education Research

To subscribe send e-mail to EPEA-research-subscribe@lists.ibiblio.org or subscribe from <http://lists.ibiblio.org/mailman/listinfo/epea-research>

The use of ITC in Prison Education

To subscribe send e-mail to EPEA-ipc-subscribe@lists.ibiblio.org or subscribe from <http://lists.ibiblio.org/mailman/listinfo/epea-ipc>

EU Projects that Support Prison Education

To subscribe send e-mail to EPEA-project-subscribe@lists.ibiblio.org or subscribe from <http://lists.ibiblio.org/mailman/listinfo/epea-projects>

2. The most recent translations into Greek and Gaelic of The Council of Europe Recommendation R (89)12 on Prison Education brings the total available on the website to 20. We would like to publish as many translations as possible and are asking members to assist us in this task.

EU Project News

1. Of particular interest to ICT prison educators and administrators is a Grundtvig 1 Project about to commence. The project aims to integrate the use of Information and Communication Technologies in prisoner education. It does so by developing a socio-technical system that will address issues of security, learning and teaching in technology-rich environments and the social organization of such practices. The objective is to prepare offenders for work and life in a computerised society and thus bridge the gap between life in and life after prison. Countries taking part in the project are: Norway (Coordinator), Slovenia, Denmark, Romania, Germany, England, Sweden, Greece and the Czech Republic. If you would like more information please contact Dr. Andreas Lund at andreas.lund@ils.uio.no.

2. The EPEA has concluded its first coordination of a EU sponsored prison education project. The project brought together senior prison administration officials from 19 countries at three meetings in Malta, Portugal and Hungary. They met to a) discuss education provision in their prison systems, b) become familiar with the EPEA, its aims and *modus operandi*, and c) appreciate the benefits of setting up a national/regional association of prison teachers as branches of the EPEA.

3. The EPEA's next project commences this month and aims to develop a teacher-training programme for previously qualified teachers to teach specifically in prisons. The participant countries are Netherlands, Denmark, Malta, Italy, Czech Republic, Portugal and Norway. As always we will keep members informed of developments and progress.

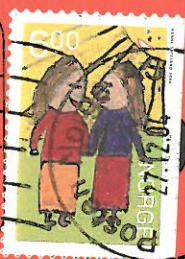
Spotlight on Albania

A Forum for Prison Reform was held recently in Albania. The title of the Forum was Improvement of Penitentiary System in Albania and it developed a Master Plan and reviewed the reforms that should be carried out on the prison system. It was organised by the Albanian Ministry of Justice in partnership with the Slovenian and Austrian Ministries of Justice and was Albania's first EU twinning project. The aim was to discuss the results of the four working groups that had analysed the country's prison and pre-trial detention systems. The main problems were identified as a lack of capacity, a lack of a structured core (in particular a legal/regulatory penal framework), insufficient organizational structures as well as a lack of sustainability in training, infrastructure and human-resource policy. It is intended that the preparation of the national Master Plan (which is comprised of comprehensive and coherent national strategy together with a structured and coordinated action plan) will herald the way for prison reform. Following European Commission and Albanian Government approval, the implementation of the Master Plan is expected to commence by the end of 2004.

Torfinn Langelid

Nystuveien 10
5019 Bergen

102

Post Norge

Utlysning av Nordplus Nabo 2005-2006

Målet med «Nordplus Nabo» er å utvikla nettverkssamarbeid mellom frivillige organisasjonar, utdannings- og forskingsinstitusjonar som arbeider med opplæring/livslang læring.

Nordplus Nabo er eitt av Nordisk ministerråds fem mobilitets- og nettverksprogram og omfattar Danmark, Finland, Island, Noreg, Sverige, Estland, Latvia, Litauen og Nordvest-Russland. Programmet blir administrert av Gruppa for internasjonale stipend i Noregs forskningsråd, og gir støtte til nettverkssamarbeid innan utdanning og forskning mellom Norden, Baltikum og Nordvest-Russland.

Søknadsfristen er **1. februar 2005** for prosjekt som går frå 1. august 2005 til 31. juli 2006.

Utdanningsinstitusjonar, forskningsinstitusjonar og frivillige organisasjonar med opplæring/livslang læring som formål i Norden, Baltikum og Nordvest-Russland kan søkja om støtte til etablering av, tilslutning til eller forlenging av nettverk; primært til å dekkja reise- og opphaldskostnader tilslutning til eller forlengelse av nettverk; primært i form av dekning av reise- og opphaldskostnader.

Nettverka må utgjera minst to (2) nordiske institusjonar i kvart sitt nordiske land og to (2) institusjonar i kvart sitt nærområdeland. Nettverk som omfattar flest muleg land og/eller regulære utdanningsinstitusjonar og frivillige organisasjonar, vil bli prioritert under elles like vilkår.

Kvart år blir det delt ut om lag NOK 10 millionar, og maksimalt støttebeløp per år 300.000. Dei utlyste midlane skal gå til både forlenging og oppstart av nettverk.

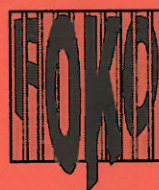
Søknadsskjemaet skal fyllast ut på nettet og **innan 1. februar 2005** sendast per e-post som vedlegg til denne adressa: nordplus@rcn.no

I tillegg skal eitt eksemplar av søknaden skrivast ut, underteiknast og postleggast saman med dei nødvendige vedlegga seinast **1. februar 2005** til denne adressa:

Norges forskningsråd,
Internasjonale stipend (IS),
Pb. 2700 St. Hanshaugen,
N-0131 Oslo.

Det skal følgja med eit underskrive intensjonsbrev frå kvar av partnerane i nettverket

~~Returadresse på Fokonytt:
Foka v/ Ashbjørn Støverud
Boks 2
2040 KLØFTA~~

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA